

Z A P I S N I K

sa 16. sjednice Odbora za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, održane 24. januara 2022. godine

Sjednica je počela u 10 sati.

Sjednici je predsjedavala Božena Jelušić, predsjednica Odbora.

Sjednici su prisustvovala članice Odbora: Danijela Đurović, Tamara Vujović, Jelena Božović, Dragica Sekulić i Suzana Pribilović.

Saglasno članu 65 stav 2 Poslovnika Skupštine, odsutnog člana Abaza Dizdarevića zamijenila je poslanica Jovanka Laličić, a odsutnu članicu i zamjenicu predsjednice Odbora Vesnu Pavićević zamijenila je poslanica Daliborka Pejović.

Sjednici nijesu prisustvovali članovi/ice Odbora: Budimir Aleksić, Maksim Vučinić, Zdenka Popović, Bogdan Fatić i Aleksandra Vuković.

Sjednici je prisustvovala ekspertkinja Misije OEBS-a u Crnoj Gori Sanja Elezović, a putem Zoom platforme u radu sjednice učestvovala su: Siv-Katrine Leirtroe, zamjenica šefice Misije OEBS-a u Crnoj Gori, dr Olivera Komar, ekspertkinja Misije OEBS-a u Crnoj Gori Aleksandra Crvenica, viša programska asistentkinja Misije OEBS-a u Crnoj Gori i Ana Krušić, viša programska asistentkinja Misije OEBS-a u Crnoj Gori.

Za sjednicu je, jednoglasno, utvrđen sljedeći

D n e v n i r e d :

1. Izvještaj o radu Odbora za rodnu ravnopravnost za 2021. godinu,
2. Predlog akcionog plana za rodno odgovornu Skupštinu Crne Gore 2022 – 2024. godina, i
3. Tekuća pitanja.

Prije prelaska na rad po utvrđenom dnevnom redu, Odbor je usvojio zapisnike sa 14. i 15. sjednice Odbora.

Prva tačka - Izvještaj o radu Odbora za rodnu ravnopravnost za 2021. godinu

Predsjednica Odbora Božena Jelušić upoznala je članove/ice Odbora sa sadržinom Izvještaja o radu Odbora za 2021. godinu. U Izvještaju su taksativno i hronološki navedeni podaci o broju održanih sjednica, razmatranim tačkama dnevnog reda, učešću na sjednicama, u skladu sa članom 67 Poslovnika Skupštine, međunarodnim i ostalim aktivnostima koje je Odbor imao u navedenom periodu.

Odbor je u 2021. godini održao 16. sjednica – šest tematskih, jedno konsultativno saslušanje na temu „Rodno odgovorno budžetiranje“ i započeo kontrolno saslušanje na temu „Zaštita i podrška ženama žrtvama nasilja i žrtvama nasilja u porodici“. U okviru tematskih sjednica, Odbor je održao sjednicu Ženskog parlamenta na temu „Vodeći aspekti doprinosa (ekonomija i neplaćeni rad) i dodatnih opterećenja žena tokom pandemije COVID-19“. Odbor je, u saradnji sa Misijom OEBS-a u Crnoj Gori i Kancelarijom ODIHR-a, organizovao putem Zoom platforme Regionalnu konferenciju parlamentarki Jugoistočne Evrope na temu „Uloga parlamenta na unapređenju rodne ravnopravnosti i žene u politici“, koja je održana 14. juna. Odbor je u saradnji sa Ambasdom Ujedinjenih Arapskih Emirata u Crnoj Gori, organizovao putem Zoom platforme, jednodnevnu radionicu na temu „Osnaživanje žena“. U saradnji sa Misijom OEBS-a u Crnoj Gori, Odbor je organizovao dvije dvodnevne

radionice za poslanike/ce i zaposlene u Službi Skupštine, u cilju izgradnje kapaciteta i procedura za realizaciju rodni procjena u svim fazama kreiranja i usvajanja zakona, politika i drugih akata. Memorandum o saradnji u procesu uvođenja rodno odgovornog budžetiranja u Crnoj Gori, 5. maja, potpisale su - predsjednica Odbora za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore Božena Jelušić, načelnica Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti u okviru Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava Biljana Pejović i izvršna direktorica NVO „Ženska Akcija“ Slavica Striković.

Odbor je jednoglasno usvojio Izvještaj o radu Odbora za rodnu ravnopravnost za 2021. godinu.

Druga tačka – Predlog akcionog plana za rodno odgovornu Skupštinu Crne Gore 2022-2024. godine

Predsjednica Odbora Božena Jelušić upoznala je članove/ice Odbora da je donošenje Plana jedna od mjera u okviru Akcionog plana za jačanje zakonodavne i kontrolne uloge Skupštine Crne Gore. Tokom 2021. godine Odbor za rodnu ravnopravnost i Misija OEBS-a u Crnoj Gori su se sporazumjeli oko potrebe da se uradi evaluacija primjene prethodnog i izradi novi Akcioni plan za rodno odgovornu Skupštinu Crne Gore za period 2022-2024. Kao prvu fazu, Misija OEBS-a je podržala izradu evaluacije prethodnog Akcionog plana, kako bi ustanovila uspješnost njegovog sprovođenja i definisala nedostake i naučene lekcije koje bi trebalo uzeti u obzir prilikom izrade novog dokumenta. Evaluaciju je uradila dr Olivera Komar, ekspertkinja OEBS-a. Kao drugu fazu, Misija OEBS-a je angažovala dvije ekspertkinje (dr Oliveru Komar i Sanju Elezović) koje su, u saradnji sa Radnim timom Skupštine Crne Gore, izradili Predlog akcionog plana za rodno odgovornu Skupštinu Crne Gore 2022-2024, uzimajući u obzir nalaze i preporuke Evaluacije, kao i ciljeve i mjere Nacionalne strategije rodne ravnopravnosti 2021-2025, i brojne preporuke međunarodnih organizacija, prije svega UN Komiteta za rodnu ravnopravnost, OEBS-a, Evropske unije i Savjeta Evrope. Proces izrade novog akcionog plana odvijao se u četiri faze: formiranje Radne grupe za izradu akcionog plana; anketiranje poslanika/ca i zaposlenih u Skupštini, kako bi se uradila Analiza potreba; sastanci Radne grupe - definisanje prioriternih oblasti i aktivnosti za naredne dvije godine; izrada Plana aktivnosti 2022-2024.

Zamjenica šefice Misije OEBS-a u Crnoj Gori Siv-Katrine Leirtroe podsjetila je na stalnu podršku Misije OEBS-a u promociji rodne ravnopravnosti i orodnjavanju politike procesa. Saopštila je da je Misija OEBS-a posebnu pažnju posvetila Odboru za rodnu ravnopravnost, kao jednom od glavnih institucionalnih mehanizama za sprovođenje politike rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori. Takođe, podsjetila je na činjenicu da je Misija OEBS-a zajedno sa Odborom za rodnu ravnopravnost udružila napore u cilju promovisanja rodno osjetljive Skupštine. Navela je da političko učešće žena i razumijevanje koncepta rodne ravnopravnosti još uvijek zahtjeva dalje unaprjeđenje. Mišljenja je da je potrebno ojačati napore u cilju stvaranja i odžavanja rodno osjetljivog pristupa, osiguravajući da rad Skupštine izvršava obaveze u pogledu rodne ravnopravnosti, koje su navedene u nacionalnim strategijama i akcionim planovima. U skladu sa tim, Misija OEBS-a je pružila podršku svim fazama izrade prvog Akcionog plana za rodno osjetljivu Skupštinu u periodu od 2016-2018, od njegovog razvoja, efektivne implementacije do evaluacije njegove uspješnosti, čime je Akcioni plan bio uzor za parlamente u cijelom regionu. Zajednička posvećenost Misije OEBS-a i Odbora za rodnu ravnopravnost u cilju jačanja rodne ravnopravnosti rezultirala je izradu novog Akcionog plana za period 2022-2024. Zaključila je da će Misija OEBS-a u Crnoj Gori nastaviti da pruža podršku Odboru za rodnu ravnopravnost

u njegovim istrajnim nastojanjima da rodna ravnopravnost zauzme zasluženno mjesto na skupštinskom dnevnom redu.

Ekspertkinja Misije OEBS-a u Crnoj Gori dr Olivera Komar predstavila je proces izrade Predloga akcionog plana za rodno odgovornu Skupštinu Crne Gore. Saopštila je da je u skladu sa preporukama Evaluacije prethodnog Akcionog plana, u avgustu 2021. godine sprovedena anonimna onlajn anketa o potrebama orodnjavanja Skupštine Crne Gore, kao i kapacitetima za sprovođenje Plana aktivnosti. Anketa je bila upućena svim poslanicima/cama i zaposlenima u sekretarijatima radnih tijela, sa ciljem da se zainteresuju za proces izrade Plana aktivnosti i na ovaj način uključe da daju svoje predloge i sugestije vezane za orodnjavanje Skupštine, kao i da se sagledaju kapaciteti skupštinskih službi i odbora da sprovedu mjere i aktivnosti budućeg Plana aktivnosti 2022-2024. Na upitnik koji je postavljen u vidu onlajn platforme za popunjavanje odgovorilo je 18 osoba, od čega tri osobe muškog i 15 osoba ženskog pola. Na upitnik je odgovorilo 12 poslanika i poslanica i šest osoba koje su zaposlene u sekretarijatima radnih tijela Skupštine Crne Gore. Cilj evaluacije bio je da utvrdi: u kojoj mjeri su ciljevi, potciljevi i mjere iz Akcionog plana za postizanje rodno senzitivne Skupštine za period 2016-2018. godinu ispunjeni, u kojoj mjeri su doprinijeli unapređenju nivoa rodne ravnopravnosti kako u funkcionisanju same Skupštine, tako i u njenom uticaju na šira kretanja u zemlji i da li je unaprijeđen kapacitet Skupštine za orodnjavanje zakona i opštih akata koje donosi. Rezultati evaluacije pokazali su da se na nivou relevantnosti plana aktivnosti zaključuje da su ciljevi i potciljevi koji su planirani Planom aktivnosti bili relevantni tokom impementacije plana, ali da su i dalje relevantni. Plan je, iako je realizovan u uslovima bojkota, doprinio unapređenju opštih uslova za uspostavljanje ravnopravnosti polova u Skupštini. Kada je u pitanju efektivnost konstatovano je da su realizovane aktivnosti bile u skladu sa planom. Ipak, veliki udio aktivnosti nije realizovan, niti je tokom perioda važenja plana rađena korekcija u odnosu na dinamiku realizacije. Izvještaji o implementaciji nijesu rađeni, pa je samim tim nemoguće do kraja ocjeniti učinak ili rezultat koji je postignut planom. Konstatovano je da je većina promjena, koje su postignute planom, održiva u pogledu postignutih rezultata.

Preporuke Evaluacije za definisanje plana aktivnosti za 2022-2024. su da je naredni akcioni plan potrebno donijeti u intenzivnijoj komunikaciji sa službama Skupštine kako bi se bolje planirale aktivnosti u skladu sa nadležnostima i kapacitetima pojedinačnih službi, ali i kako bi se stvorio jači osjećaj vlasništva nad planom. Akcioni plan mora da bude obavezujući dokument sa jasno definisanim obavezama skupštinskih službi i mora da prati precizan plan monitoringa i evaluacije sa jasno definisanim nadležnostima po ovom pitanju. Indikatore za realizaciju aktivnosti bi trebalo planirati u skladu sa definicijama nadležnosti pojedinačnih službi i trebalo bi da sadrži manji broj aktivnosti koje će biti više fokusirane. Prilikom definisanja aktivnosti treba izbjeći preambiciozne planove za koje ne postoje resursi. Takođe, mora biti institucionalno uklopljen u funkcionisanje Skupštine, i mora da postoji jasna podjela obaveza u implementaciji plana i konkretna služba treba da bude zadužena za periodično izvještavanje. Akcioni plan bi trebalo da bude dio godišnjeg plana rada Skupštine i plana rada Ženskog kluba, kao i usklađen sa novom Strategijom rodne ravnopravnosti. Fokus akcionog plana bi trebalo da bude na jačanju kapaciteta Odbora za rodnu ravnopravnost, Sekretarijata Odbora i rukovodstva Skupštine. Takođe, jedna od preporuka je da akcioni plan mora da ima svoj budžet i unaprijed opredijeljena sredstva za realizaciju. Jedan od strateških prioriteta trebalo bi da bude uvođenje rodno odgovornog budžetiranja kroz programski budžet. Da bi se ovo ostvarilo, neophodno je jačati kapacitete Skupštine, kako u pogledu obuka, tako i u pogledu broja angažovanih službenika na ovim poslovima. Jačanje kapaciteta trebalo bi da se fokusira na skupštinske službe i sekretarijate, kao i rukovodstvo Skupštine.

Konstatovano je da kapaciteti Parlamentarnog instituta nijesu dovoljno iskorišćeni u svrhu promocije rodne ravnopravnosti i da se prilikom donošenja novog akcionog plana konsultuje Parlamentarni institut kako bi se adekvatno planirale aktivnosti u koje mogu da se uključe, kao i podrška koja im je potrebna za to. Odbor za rodnu ravnopravnost trebalo bi da djeluje proaktivnije, pa je neophodno razmotriti ideju da Odbor postane matični za sve zakone koji se donose, u smislu ispitivanja njihove orodnjenosti. Kao osnov za kreiranje novog akcionog plana može da posluži spisak indikatora za rodno senzitivni parlament koji je pripremio EIGE posebno u četiri oblasti: da žene i muškarci imaju iste mogućnosti da postanu dijelom Skupštine; da žene i muškarci imaju iste mogućnosti da utiču na rad Skupštine; da posebni ženski interesi i problematika imaju svoj prostor na dnevnom redu Skupštine; da Skupština donosi orodnjeno zakonodavstvo; da Skupština ispunjava svoju simboličku funkciju kada je u pitanju rodna ravnopravnost.

Ekspertkinja Misije OEBS-a u Crnoj Gori Sanja Elezović predstavila je ciljeve Predloga akcionog plana za rodno odgovornu Skupštinu Crne Gore 2022-2024. Saopštila je da je u skladu sa preporukama Evaluacije prethodnog Plana aktivnosti i Analize stanja Radna grupa zaključila da je potrebno zadržati iste ciljeve kao u prethodnom planskom dokumentu, i to: Unapređenje i jačanje liderstva i posvećenost konceptu rodne ravnopravnosti kroz inkluzivni pristup; Rodna uravnoteženost u političkom zastupanju kroz uravnoteženosti u brojevima i odgovornostima; Rodno odgovorno zakonodavstvo i politike koje usvaja Skupština Crne Gore; Unapređenje skupštinskih službi i infrastrukture sa ciljem dostizanja profesionalne izvrsnosti; Jačanje svijesti o rodnoj ravnopravnosti u skupštinskoj kulturi; Skupština kao zastupnica rodne ravnopravnosti. U okviru akcionih oblasti definisane su aktivnosti/mjere, indikatori efekta, polazne osnove, odgovorna lica i vremenski okvir za njihovu realizaciju.

U diskusiji su kroz komentare o pojedinim aktivnostima sadržanim u Predlogu akcionog plana za rodno odgovornu Skupštinu Crne Gore 2022-2024. učestvovala predsjednica i članice Odbora Božena Jelušić, Danijela Đurović, Dragica Sekulić, Tamara Vujović i poslanice Daliborka Pejović i Jovanka Laličić.

Nakon rasprave, Odbor je jednoglasno usvojio Akcioni plan za rodno odgovornu Skupštinu Crne Gore 2022-2024. i o tome će obavijestiti Kolegijum predsjednika Skupštine Crne Gore.

Treća tačka - Tekuća pitanja

U okviru ove tačke dnevnog reda predsjednica je informisala članove/ce Odbora da je:

- 24. januara održala sastanak sa direktoricom Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore dr Irenom Radović, rukovoditeljkom Službe za međunarodnu saradnju Anom Cmiljanić, i rukovoditeljkom Službe za odnose sa javnošću i marketing Gordanom Jovanović. Na sastanku je bilo riječi o kampanjama posvećenim ekonomskom osnaživanju žena i organizaciji konferencije posvećene istoj temi u prvoj sedmici marta;

- Ministarka odbrane Olivera Injac uputila dopis Odboru kojim poziva na sastanak sa Radnim timom za umrežavanje žena u bezbjednosnom sektoru. Ovaj tim je formiran nedavno i čine ga predstavnice Ministarstva odbrane i Vojske Crne Gore, Ministarstva unutrašnjih poslova i Uprave policije, te Agencije za nacionalnu bezbjednost, u cilju razmjene najboljih praksi i iskustava u ovoj oblasti. Namjera je da se na sastanku Odbor upozna sa aktivnostima svakog organa i zajedničkim aktivnostima koje sprovode u cilju osnaživanja žena u sektoru bezbjednosti;

- Na osnovu Zaključaka sa šestog sastanka Upravljačkog odbora HUGEN mreže predsjednici Odbora Boženi Jelušić kao članici HUGEN Mreže i Maksimu Vučiniću kao zamjeniku člana HUGEN Mreže upućen je na potpis predlog pisma podrške, koje će unaprijediti napore Vestminsterske fondacije za demokratiju da u narednom periodu obezbijedi finansije za dalji rad HUGEN mreže, pogotovo nakon aprila 2022. godine kada se završava tekući projekat. Predsjednica Odbora kao članica HUGEN Mreže i Maksim Vučinić kao zamjenik člana HUGEN Mreže će pružiti podršku nastavku daljih aktivnosti HUGEN Mreže;

- Vestminsterska fondacija za demokratiju je uputila predsjednici Odbora Boženi Jelušić kao članici HUGEN Mreže i Maksimu Vučiniću kao zamjeniku člana HUGEN Mreže poziv za učešće na multilateralnom sastanku „Trendovi u oblasti ljudskih prava na Zapadnom Balkanu i u Austriji – razmjena iskustava i praksi“. Multilateralni sastanak biće organizovan kao hibridni događaj – onlajn i uz fizičko prisustvo, dana 27. januara 2022. godine. Svi predsjednici radnih tijela koji ostvaruju svoje nadležnosti u oblasti ljudskih prava iz HUGEN mreže su pozvani na multilateralni sastanak. Predstojeći susret biće i prilika za održavanje sedmog sastanka upravljačkog odbora HUGEN Mreže.

- 8. decembra učestvovala na onlajn događaju „Nasilje nad ženama u svijetu rada u Crnoj Gori“ koji je organizovao Sekretarijat Savjeta za konkurentnost. Učesnice su bile šefica Savjeta za konkurentnost Marija Šuković, britanska ambasadorica u Crnoj Gori Karen Medoks (Karen Maddocks), v.d. direktorice Direktorata za zapošljavanje i rad u Ministarstvo ekonomskog razvoja Crne Gore Jevrosima Pejović, saradnica direktora za rodnu i ekonomsku inkluziju u Evropskoj banci za obnovu i razvoj (EBRD) Sunita Pitamber, specijalistkinja za formalizaciju i rodnu ravnopravnost u Međunarodnoj organizaciji rada (International Labour Organization) Maria Hose Kamoro (Maria Jose Chamorro) i konsultantkinja za ekonomsko osnaživanje žena Marija Risteska. Na sastanku je istaknut značaj dijaloga i zajedničkih aktivnosti u cilju postizanja rodne ravnopravnosti, sa posebnim osvrtom na temu nasilja nad ženama na radnom mjestu. Sekretarijat Savjeta za konkurentnost, uvodeći rodnu integraciju u politike, kroz horizontalan pristup, utiče da se na rodnoj ravnopravnosti radi sistemski.

- 8. decembra učestvovala na onlajn konferenciji „Ni jedna više“, koju je organizovao UNDP. Učesnice konferencije bile su novinarka Danijela Lasica, savjetnica za odnose sa javnošću Dragana Maljević, aktivistkinja Dina Bajramspahić, aktivistkinja i istraživačica Kosana Beker i aktivistkinja Nada Koprivica. Konferenciju je otvorila stalna predstavica UNDP-a u Crnoj Gori Daniela Gašparikova i zamjenica zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Nerma Dobardžić. Konferencija je okupila stručnjakinje i stručnjake iz različitih oblasti koji su govorili o pitanju rodno zasnovanih ubistava i nasilja nad ženama u okviru kampanje „16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja“, a sa ciljem da se doprinese sprečavanju femicida i zaustavljanju nasilja nad ženama i djevojčicama. Na konferenciji je dodatno predstavljena inicijativa za uspostavljanje regionalnog mehanizma za praćenje i analizu slučajeva rodno zasnovanih ubistava (femicide watch), sa ciljem jačanja prevencije i unapređenja sistemskih odgovora na femicid i nasilje nad ženama.

Sjednica je završena u 11 sati i 50 minuta.

Zapisnik sačinila:
Željana Bošković
Samostalna savjetnica I

SEKRETARKA ODBORA
Snežana Grupković, s.r.

PREDSJEDNICA ODBORA
Božena Jelušić, s.r